

روان شناسی تحولی ۱

مدرس : میثم عزیزآبادی

تعریف روان شناسی تحولی :

روان شناسی تحولی ، علمی است که تحولات و تغییرات جسمی ، ذهنی ، عاطفی و عملکرد اجتماعی فرد را در طول عمر (از لحظه انعقاد نطفه تا هنگام مرگ) مطالعه می کند .

این رشته ، دگرگون شدن متغیرهای روانی و تاثیرات محیط و تجربه را در مراحل رشد مشخص می سازد و چگونگی شکل گیری و از بین رفتن آنها را توضیح می دهد .

روان شناسی تحولی ، به تمام مراحل زندگی انسان (از انعقاد نطفه تا لحظه مرگ) مربوط می شود .

روان شناسی تحولی در زمره علوم بنیادی است یا علوم کاربردی؟؟

روان شناسی تحولی از این نظر که کوشش می کند تا نظریه هایی را برای رشد ذهنی ، عاطفی و اجتماعی کودک کشف کند یک علم بنیادی است ؛ و از آنجایی که سعی دارد این یافته های علمی را به طور عملی در زندگی کودک وارد کند ، یک علم کاربردی است که همه مربیان و معلمان در دوره های مختلف زندگی به آن نیازمندند .

اصول و قوانین تحول (رشد) :

هدف اصلی مطالعه رشد ، این است که **الگوی طبیعی** را برای زندگی کودک و نوجوان پیدا کنیم و همچنین از این طریق بدانیم زمانی که **انحرافی** در این الگوی طبیعی پیش آمد ، چه وظایف و مسئولیت هایی به عهده ماست .

الگوی طبیعی رشد و تحول کودکان و نوجوانان در مراحل سنی مختلف از **اصول و قوانین مشخصی** پیروی می کند . این اصول علی رغم تفاوت هایی که افراد با هم دارند به طور مشترک در همه یافت می شود که شناخت این اصول برای مطالعه رشد و فهم الگوی طبیعی آن ضروری است .

که عبارتند از :

اصول و قوانین تحول (رشد) :

۱- رشد جریانی مرحله ای و پیوسته است :

رشد فرد از تشکیل نطفه تا پایان عمر به مراحل معین و مشخصی تقسیم می شود که هریک ویژگیها و خصوصیتی دارند . مراحل رشد در جنبه های مختلف زندگی به صورت **متوالی** و **پی درپی** پدیدار می شود .

چنانکه راه رفتن کودک از مراحل نشستن ، خزیدن ، چهاردست و پا رفتن ، ایستادن و بالاخره راه رفتن تشکیل می شود یا در مورد سخن گفتن (تکلم) نیز این توالی و جریان مرحله ای دیده می شود .

۲- رشد دارای الگوهای قابل پیش بینی است :

جریان رشد انسان از الگو و طرح معینی پیروی می کند . در رشد قبل از تولد ، ترتیب زیستی معینی وجود دارد که در آن ، صفات معینی در فواصل ثابتی ظاهر می شود . در رشد بعد از تولد نیز این الگوی منظم زیستی ، همچنان آشکار و معلوم است .

به عنوان مثال در دوره قبل از تولد در جنین ، سر و تنه قبل از دست و پا رشد خود را با سرعت بیشتری آغاز می کند و بعد از بوجود آمدن سر و تنه بتدریج بازوها دراز میشوند و سپس دستها و بالاخره انگشتان رشد پیدا می کنند . (به این حالت رشد قبل از تولد ، **قانون سری - پایی** می گویند)

۳- تفاوت های فردی در رشد :

اگر چه الگوی رشد برای همه کودکان و نوجوانان یکسان است و می تواند یک الگوی عمومی برای آنها باشد ، هر کودکی برای خود الگوی ویژه ای نیز دارد که با روش و سرعت خاص خویش رشد می کند . برخی از کودکان به شیوه گام به گام ، تدریجی و یکنواخت رشد می کنند ، در حالیکه بعضی دیگر رشد ناگهانی و جهشی دارند .

اگرچه میزان رشد در میان کودکان متفاوت است ولی هر کودک از یک الگوی معین و ثابت برخوردار است . این الگوی مشخص براساس ترکیب دو عامل وراثت و محیط برای هر فرد بوجود می آید .

۴ - رشد دارای ابعاد مختلف و فرایندهای پیچیده است : (بعد جسمی و بعد روانی)

همانطور که در تعریف رشد بیان شد ، رشد مطالعه مجموعه ای از تحولات و تغییرات **جسمانی** و **روانی** در فرد است ؛ بنابراین در هر تحول و تغییری ، باید به این مهم توجه داشت که این دو بعد اساسی رشد ، یعنی **رشد جسمانی** و **روانی** هر دو با هم و بصورت تاثیر متقابل در فرد وجود دارد .

(* * نکته : رشد روانی دارای جنبه ها و ابعاد گوناگونی است مانند رشد ذهنی (شناختی) ، رشد عاطفی ، رشد اجتماعی و رشد اخلاقی است .)

۵- دوره های حساس رشد :

کودک در طول رشد با فراز و نشیب های بسیاری روبه روست . هر چند تمام مراحل رشد به صورت پیوسته و پی در پی به وقوع می پیوندد ، ولی این مراحل به جهات گوناگونی با یکدیگر متفاوت بوده ، و از حساسیت های گوناگونی برخوردار است که عبارتند از :

(الف) سرعت رشد در همه مراحل یکسان و یکنواخت نیست . برخی مراحل سریع و بعضی دیگر آرام و یکنواختند . به طور کلی در جریان رشد دو دوره وجود دارد که رشد سریعی دارد : یکی دوره قبل از تولد به اضافه شش ماه اول زندگی است که روی هم رفته حدود ۱۵ ماه طول می کشد که " **رشد ناگهانی کودک** " نام دارد .

دیگری دوره بلوغ است که از یک تا دو سال قبل از رسیدن به بلوغ جنسی و شش ماه تا یک سال بعد از بلوغ جنسی است که " **رشد ناگهانی دوره نوجوانی** " نامیده می شود

ب) به طور کلی در الگوی رشد ، برخی از مراحل به عنوان مراحل تعادل یافته و بعضی دیگر نیز به عنوان مراحل عدم تعادل معرفی می شود .

در مرحله تعادل یافته ، کودک رشد ویژه و باثباتی یافته و از سازگاری و آرامش نسبی برخوردار است ؛ ولی در مرحله عدم تعادل رشد آغاز شده ولی هنوز به نقطه کمال خود نرسیده و طی آن کودک با ناسازگاری روبه روست به طوری که در خوردن و خوابیدن و سازگاری با دیگران به طور کلی دچار اشکال می شود .

نکته : بین سنین شش سالگی تا ابتدای بلوغ ، حالت عدم تعادل حکفرماست ولی با شروع دوره بلوغ یک دوره عدم تعادل بوجود می آید .

عوامل موثر در رشد :

۱- وراثت :

کودکان از همان آغاز تولد با یکدیگر متفاوتند و این تفاوت ها عمدتاً ناشی از تفاوت های ژنتیکی آنهاست

۲- محیط :

تمام چیزهایی که فرد می بیند ، می شنود ، احساس می کند ، می بوید ، می چشد ، می خورد ، می نوشد ، تجربه می کند و یاد می گیرد از جمله عوامل محیطی هستند که بر زندگی و رشد انسان تاثیر گذارند .